

kort & krachtig

leesvoer

Striptease van een valse boodschap

Is onderwijsvernieuwing schadelijk voor arbeiderskinderen? Zijn ouderwetse, strenge, prestatiegerichte scholen beter dan scholen waar de leerkrachten zich bekommeren om het welzijn van de kinderen?

Sibe Soutendijk zoekt naar een antwoord door recente onderzoeksverslagen van Jungbluth, Meijnen, Van der Wolf, Wesdorp, Slavenburg en Vedder te analyseren. De aanleiding voor dit boekwerkje vormen niet de onderzoeksverslagen in eerste instantie, maar de Boodschap die de media verkondigen aan het publiek. Deze Boodschap is volgens Soutendijk vals. Voor zover de uitkomsten van de onderzoeken iets zeggen over de bereikte onderwijsresultaten van scholen, tonen ze volgens hem juist aan dat die in vernieuwingsscholen onder bepaalde voorwaarden juist beter zijn dan in bepaalde traditionele, klassikale, autoritaire of eenzijdig prestatiegerichte scholen. Sibe Soutendijk *Striptease van een valse boodschap*. Uitgave van het tijdschrift *Vernieuwing* jrg. 45, nr 8, i.s.m. ABOP, WPRO, ABC en Stichting Vernieuwing. Prijs f 15,—.

Vriendinnen, 't leukste wat je hebt

Deze nieuwe produktie van de projectgroep Kindercultuur van de werkgroep VREK is ontwikkeld als intercultureel lesmateriaal voor de midden- en bovenbouw van de basisschool.

Het project bestaat uit een dia-geluidsserie en een brochure. De hoofdthema's van de serie zijn vriendschap en eigen tijd. Turkse meisjes en hun vriendinnen vertellen over hun ervaringen hiermee. De brochure bevat een beschrijving van de achtergronden van het project en de gebruikte werkvormen. Achterin staat de tekst van de diaserie in het Turks en in het Nederlands afgedrukt.

De brochure is te bestellen bij: Werkgroep VREK, project Kindercultuur, 1e Nassaustraat 5, 1052 BD Amsterdam. De diaserie kan hier worden geleend en is ook op video verkrijgbaar.

Taal voor het leven

'Misschien leren ze er niet lezen en rekenen, maar ze zullen er ongetwijfeld gelukkig zijn.' Dat was de tekst die een Frans tijdschrift meegaf aan een foto, geplaatst aan het begin van het schooljaar, waarbij kinderen getoond werden tegen de achtergrond van een zon die door de mist heen breekt. De toenmalige minister van onderwijs in Frankrijk, Jean Pierre Chevènement, vond een dergelijke tekst absurd en achterlijk, valt te lezen in *Een ambigue verwijzing*, de titel van de inaugurele rede van Co van Calcar, die benoemd is tot bijzonder hoogleraar in het onderzoek van 'Onderwijs en samenleving' aan de subfaculteit andragologie van de Universiteit van Amsterdam. Van Calcar, die veel bekendheid kreeg met het Innovatieproject Amsterdam, laat zich momenteel sterk inspireren door Franse denkers over geschiedenis en onderwijs. Belangrijk voor hem zijn de verschillende tijdsperspectieven van waaruit je naar onderwijs kunt kijken (prestaties en schoolloopbanen bijvoorbeeld) en het begrip *culturele praktijken*. Onderwijs zit ingebed in een structuur van veranderende waarden en normen, en de school kan niet gevraagd worden wat slechts tot de handelingsmogelijkheden van de maatschappij als geheel behoort.

Van Calcar geeft in zijn rede een overzicht van ontwikkelingen in Nederland en voert een pleidooi voor een onderwijspraktijk waarin aansporing tot en oefening in flexibiliteit, exploratie, inventiviteit en creativiteit verzekerd is: bredere cognitieve vaardigheden, waarin taal 'voor het leven en niet alleen voor de school zal worden onderwezen'.

Co van Calcar *Een ambigue verwijzing*. Over

de mogelijkheden van verbetering van ontwikkelingskansen van kinderen in achterstandssituaties. Te bestellen bij de Stichting Kohnstamm Fonds voor Onderwijsresearch, mw W. Sargentini, Grote Bickersstraat 72, 1013 KS Amsterdam, tel. 020 — 264547. Prijs f 5,50.

Een reden om te schrijven Werken met kinderen aan poëzie

Jeanet Elders, Fred Heering en Geert Koefoed voerden samen een project uit: gedichten schrijven op school. Daarna zijn ze alle drie ermee doorgegaan. Op basis van hun ervaringen schreven ze dit boekje. Ze willen antwoord geven op de vraag, hoe ze te werk zijn gegaan. 'Wij beginnen met de beschrijving van een dicht-dag, om een indruk te geven van het proces en de sfeer: dit is hoofdstuk 1. In hoofdstuk 2 gaan wij in op de elementen die zo'n dag maken tot wat hij is, op de "methode" die wij toepassen en de motieven die daaraan ten grondslag liggen. In het volgende hoofdstuk: "Spiegeltje, spiegeltje ..." plaatsen wij deze taalactiviteit in het kader van een omvattende visie op de taak van de school als *pedagogisch* instituut. Vanuit deze visie proberen wij in het daaropvolgende hoofdstuk onze manier van werken nog wat duidelijker te profileren, door aan te geven waarom wij sommige werkvormen, die op dit gebied gebruikelijk zijn, niet toepassen. In het slothoofdstuk laten wij vooral de kinderen die meegedaan hebben, aan het woord.'

Jeanet Elders, Fred Heering & Geert Koefoed *Een reden om te schrijven. Werken met kinderen aan poëzie.* Uitgave: Phoenix, Draviklaan 30, Nuenen, tel. 040 — 833765.

Uit het bovenbeschreven project ontstonden bovendien twee bundeltjes met gedichten van kinderen: *Ik hou van alles ... van liefde en verdriet* en *De vlucht van de vogel*, door Fred Heering in eigen beheer uitgegeven bij dezelfde uitgeverij Phoenix.

Amnesty naar school

Amnesty International heeft haar voorlichtingsmateriaal uitgebreid met lespakketten. Voor de bovenbouw van de basisschool is de lessenserie 'Rechten hebben we allemaal' ontwikkeld. Het materiaal bestaat uit teksten, verhalen, opdrachten, tekeningen en een mensen-

rechtenspel rond de thema's: rechten en regels, vrijheid van meningsuiting, gelijkheid, mensenrechten en Amnesty International. Prijs f 12,50.

Voor het voortgezet onderwijs (op onder- of bovenbouwniveau) is er het lespakket 'Amnesty International en de Rechten van de Mens'. Prijs f 10,—.

In ontwikkeling zijn nog themapakketten over de doodstraf, martelingen en vluchtelingen. Voor bestellingen en informatie: Amnesty International, Keizersgracht 620, 1017 ER Amsterdam, tel. 020 — 264436.

Kijk op taal in de meertalige klas

Het Informatiepunt Basisonderwijs (IPB) en het Amsterdamse ABC (Advies en Begeleidingscentrum) hebben een brochurereeks uitgegeven waarin ervaringen met taalonderwijs in multi-etnische en multiculturele schoolsituaties beschreven zijn: *Kijk op taal in de meertalige klas*. De negen katernen bevatten beschrijvingen van praktijksituaties, onderzoekjes, processen en deelschoolwerkplannen. In de brochures 1 t/m 5 ligt het accent op het leren van het Nederlands aan meertalige kinderen en de consequenties van meertaligheid in de klassecommunicatie.

De laatste vier delen behandelen Intercultureel Onderwijs als voorwaarde voor een goede taalontwikkeling en communicatie voor en tussen alle leerlingen, naast de werkvormen die daarbij een rol spelen. De titels zijn: 1 *De Amsterdamse benaderingswijze van meertaligheid* (een inleidende brochure over benaderingswijzen in het tweede-taalonderwijs; prijs f 4,65); 2 *Ahmet gaat niet meer vooruit* (een handelingsplan voor meertalige leerlingen bij wie de ontwikkeling van het Nederlands stagneert; prijs f 7,05); 3 *Wie vragen stelt, telt mee* (een leergang 'vragen stellen', gericht op het zich kunnen handhaven en weren in een gesprek; prijs f 6,45); 4 *Kleine praatsituaties* (een analyse van het werken in kleine groepjes, waarbij samen praten en overleggen gestimuleerd worden; prijs 4,95); 5 *Gesprekken in de klas* (de plaats en vormgeving van het kringgesprek in een meertalige school); 6 *Intercultureel onderwijs als voorwaarde voor communicatie* (een inleidende brochure waarin de samenhang tussen taalonderwijs, anti-racisme en emancipatorisch onderwijs wordt aangetoond); 7 *Greep op je eigen woorden*

(een programma ter verbetering van de weerbaarheid van meertalige leerlingen in de klas);
8 Van stimulering tot ICO (een procesbeschrijving van het tot stand komen van een schoolwerkplan intercultureel onderwijs);
9 Intercultureel werken met boeken (de plaats en functie van boeken binnen het ICO en een deelschoolwerkplan voor de boekenhoek voor 4- tot 12-jarigen). De prijzen van de nummers 5 t/m 9 zijn nog niet bekend.
 De brochures zijn te bestellen bij het APS, Informatiepunt Basisonderwijs, Postbus 7888, 1008 AB Amsterdam.

Kleuters & ik

In het zomernummer van *Kleuters & ik* (jrg. 5, nr 4) kijkt Ferre Laevers terug op tien jaar ervaringsgericht kleuteronderwijs. 'Tien jaar EGKO heeft vooral betekend: tien jaar intens zoeken naar wat zich in jonge kinderen afspeelt die in de kleuterschool worden opgevangen. Het is aandachtig de verandering in de beleving opsporen wanneer wij anders met hen omgaan en de klas anders organiseren. Dit moeizame aftasten van de ervaring, dit expliciteren van de gevoelde betekenissen, is de vruchtbare kern van het project, ons waarmerk, onze specialiteit. Wij spreken van "methoden van de ervaringsreconstructie". Er is veel gebeurd. Toch is er niet alleen reden tot vreugde: 'Het wordt duidelijk dat een onderneming als deze niet kan bestaan van vrijwilligerswerk en zeer tijdelijke statuten (BTK-ers en gewetensbezwaarden). Wie dicht bij het project staat, weet dat wij op een keerpunt staan: ofwel een erkende plaats verwerven in de wereld van het ontwikkelings- en begeleidingswerk; ofwel ophouden te bestaan of de werking te reduceren tot één punt (bijvoorbeeld het tijdschrift).'

In iedere aflevering van *Kleuters & ik* praktijkervaringen, achtergrondartikelen en aankondigingen van activiteiten. Het blad 'wil een kritische bezinning levendig houden rond de praktijk in de kleuterschool en in de lagere school. Vetrekpunt en toetssteen bij die bezinning is het geloof in de oorspronkelijke groeikracht van het kind en de wil bij het pedagogisch handelen zo dicht mogelijk aan te sluiten bij de manier waarop elk kind zijn wereld beleeft.' *Kleuters & ik* driemaandelijks tijdschrift voor een ervaringsgerichte kleuterklaspraktijk.
 Abonnement: 180 fr. (200 fr. voor het buiten-

land), te storten met een internationale postwissel op rek. nr 001-0994138-61 van de Projectgroep Ervaringsgericht Onderwijs, Vesaliusstraat 2, 3000 Leuven.

Samen naar school

Deze titel draagt de brochure van het IPB waarin Frans Weeber de invoering beschrijft van geïntegreerd onderwijs in eigen taal en cultuur en intercultureel onderwijs in de Rotterdamse basisschool Combinatie '70. De eerste vier hoofdstukken geven achtergrondinformatie: een beeld van de school, de ontwikkelingen tot 1979, het organisatie-model en de visie van de school op intercultureel onderwijs.

De kern wordt gevormd door de hoofdstukken 5 t/m 7, waarin achtereenvolgens integratie van eigen taal en cultuur, de praktijk van intercultureel onderwijs en de rapportageproblematiek aan de orde komen. Tenslotte staan in hoofdstuk 8 de knelpunten nog eens op een rijtje.

Frans Weeber *Samen naar school. Intercultureel onderwijs op een Rotterdamse basisschool*. Uitgave van het Informatiepunt Basisonderwijs, Postbus 7888, 1008 AB Amsterdam. De brochure is gratis verspreid onder alle Nederlandse basisscholen en verzorgingsinstellingen. Extra exemplaren kosten een gulden per stuk.

Vertelvaardig

De WOAN (Werkgroep Onderwijs Anderstaligen Nijmegen) ontwierp dit hulpmiddel voor het bevorderen van een optimale vertelvaardigheid. Het biedt leerkrachten een handleiding bij het inventariseren en stimuleren van vertelvaardigheid bij Nederlandstalige en anderstalige kinderen die Nederlands leren. Het is geen toets. Wel komt een leerkracht te weten wat een kind in ieder geval aan taal zal moeten bijleren om beter te kunnen vertellen. Aan de hand van taaleenheden wordt een gemiddelde uiting lengte vastgesteld. Voor iedere score volgen daarna suggesties om vertellen te stimuleren, bijvoorbeeld door het stellen van gerichte vragen, zinnen maken met woorden uit de woordenbak, etc.

Te bestellen bij de WOAN, p/a Jacob Canisstraat 92, 6521 HX Nijmegen.

Universele Taalkunde voor leraren?

Voor een docent is dit boek 'een gouden greep'. Dat beweert Anneke Neyt over deze Amerikaanse inleiding in de Algemene Taalkunde. Globaal kun je het boek in twee stukken verdelen: een algemeen gedeelte en een meer technisch, praktisch deel. In het eerste gedeelte komt een aantal meer algemene onderwerpen aan de orde. Hoe en waar is de taal ontstaan? In welke hersenhelft zit de spraak? Wat is afasie? Hoe leert een kind zijn moedertaal? Op dit soort vragen wordt op een heldere en plezierige manier ingegaan. In een hoofdstuk over dierentaal wordt verteld over allerlei onderzoek naar bijentaal, spinnentaal en het communiceren met een chimpansee. Het tweede deel van het boek is meer traditioneel en technisch, maar nog steeds goed leesbaar en veel beter dan het gemiddelde grammaticeboek, vooral door de voorbeelden waarmee de tekst verlevendigd wordt. Er is geen hoofdstuk 'spelling van het hedendaagse Nederlands', maar wel wordt aandacht besteed aan fonetiek en fonologie (klankleer): waarom bestaat er een woord 'spraak', maar niet 'spmaat' en 'spkaat'? De morfologie (over woordstructuur) volgt daarop: Betekent 'marineluchtvaart' de vaart van de marinelucht, zoals 'grondwaterpeil' het peil van het grondwater noemt? Tenslotte syntaxis (zinsbouw) en semantiek (wat betekent het): 'Het bord staat op tafel' en: 'De krant ligt op tafel.' Waarom kan een bord niet op tafel liggen en een krant er niet op staan?

De vragen aan het eind van elk hoofdstuk zetten de lezer ook zelf aan het denken over taal, en bevorderen misschien een creatiever taalgebruik. Wie meer wil weten over een bepaald onderwerp vindt na ieder hoofdstuk een bibliografie. Handig is het register, waardoor je snel even iets kunt nazoeken. Het hoofdstuk syntaxis bevat een minigrammatica voor 25 zinnen en een korte uitleg van het ontleden, met een overzicht van de zinsdelen en woordsoorten.

Bij het lezen van dit boek valt op dat je niet in de gaten hebt wat van de oorspronkelijke Amerikaanse uitgave komt en wat van de bewerkster is. Het boek is aangepast voor het Nederlands en dat moet ook wel, gezien de in het boek aangehaalde opmerking van de Antwerpse geleerde J.G. Becanus (1518-1572) dat het Duyts (dat wil zeggen Nederlands) wel

'de oorspronkelijke taal moet zijn geweest, omdat *Duyts* hetzelfde is als *Douts*, dus *de oudste*' (Bea Pijn).

Victoria Fromkin & Robert Rodman *Universele Taalkunde. Een inleiding in de algemene taalkunde*. Bewerkt door Anneke Neyt. ISBN 90 6765 099 4; tweede druk 1985; 283 pag. Prijs ± f 50,—.

Studies over de schrijfmotoriek

Schrijven als motorische vaardigheid staat momenteel volop in de belangstelling. Daar dragen interessante ontwikkelingen in de studies omtrent psycho-motoriek toe bij en ook in het onderwijs is er een vernieuwde belangstelling voor het schrijven. Onder meer de zorg voor continuïteit tussen voorbereidend en feitelijk schrijven en het inzicht dat goede schrijfmethodes noodzakelijk zijn. Schrijven is immers niet enkel een vak op zich, maar het is ook een wezenlijke voorwaarde voor een onderdeel van de intellectuele produkten van een kind. In 1982 vond te Nijmegen een internationale samenkomst plaats in verband met de motorische aspecten van het schrijven. Wegens de talrijke reacties hierop van mensen uit verschillende praktijkvelden, vooral uit het onderwijs, werd er op 20 en 21 januari 1984 een symposium gehouden over 'Toegepaste aspecten van de schrijfmotoriek' (onder leiding van A.J.W.M. Thomassen en R.G.J. Meulenbroek). Dit symposium was juist door de confrontatie van theorie en praktijk zeer zinvol.

Studies over de schrijfmotoriek biedt in een bevattelijke vorm de neerslag van een aantal geselecteerde voordrachten, gehouden op het symposium. Het verslag omvat 21 hoofdstukken, waarvan het eerste hoofdstuk een verbindend kader geeft over de volgende. De andere hoofdstukken zijn gegroepeerd in vier delen:

- A theorie en achtergrond
  - B didactiek en methodiek
  - C diagnostiek en behandeling
  - D de schrijfbeweging in breder perspectief.
- Alle motorische aspecten van het schrijven komen erin aan bod: de contouren van het schrijven als psychomotorische vaardigheid (hoofdstuk 2), schrijfdruk (hoofdstuk 4), lettervormen (hoofdstuk 8), evaluatie van enkele schrijfmethoden op basis van psychomotorische criteria (hoofdstuk 10), hoe ontstaat een slecht handschrift, bekeken vanuit de schrijfhouding en penvoering (hoofdstuk 13), onder-